

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10— K
pol leta 5— "
četrt leta 2-50 "
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštne 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Nadučitelj.

Ideal vsakega učitelja, osobito učitelja novince je, da doseže kar najprej mogoče čast nadučitelja.

Seveda, kako tudi ne? Pred očmi mu blesti toliko ugodnosti, ki jih doseže v tistem hipu, ko postane nadučitelj, da ni prav nič čudnega, ako se čuti popolnoma nesrečnega, dokler ne doseže svojega smotra. Naslov nadučitelja mu prinese čast, ki ga dviga nad druge, mu daje oblast, da veleva nižjim. Ta naslov mu prinese oddiha, mu izboljša materialno stanje in ga v vsem postavi na trdne noge.

Tako se zdi novincu, in kako je v resnici?

Naslov brez sredstev — in nič drugega ni nadučiteljstvo pri našem stanu, v kolikor to zadeva denarno stran in namišljeno izboljšanje.

Kar se tiče časti, ki naj jo prinese nadučiteljstvo, je ravno tako iluzorna, ker ravno „samo petica, da ime sloveče“.

Drugače pa je, ako si ogledamo dolžnosti, ki jih učitelju nalaga naslov nadučitelja! Ne oddiha mu prinese ta naslov, ne, ampak celo gromado opravil in skrbi mu nalaga ta naslov ter ga sili, da se giblje telesno in duševno kakor perpetuum mobilis brez miru in počitka.

Zamuditi ne sme dne, da bi ne stopil na vse jutro v vsako učno sobo, da se prepriča, je li leži kje kak papirček na tleh, ali visi kaka pajčevina s stropa, ali pa se ni morda kaka muha predrznila končati svojega življenja na učilnice sveti steni, pa visi zabrelega trebuha nepokopana — da žali kritične oči nadzornikove!

Kaj se pa še zahteva od nadučitelja? Vse in prav vse! On je odgovoren, da se kaka učna oseba na potu do šole ne sreča s starim znaneem, ki ga zadrži, da zakasni dve, tri minute in ga ni v šolski sobi, preden odpre

sluga šolska vrata. Kaj pa bi bilo, da sta kdaj v šoli dva učenca sama brez nadzorstva?!

Nadučitelj je odgovoren za vsako potezo podrejenega mu učiteljstva. On naj nadzoruje, ali ni izpustil učitelj kake pike v dnevniku, ali ni pozabil vejice v tedniku, se li ujema datum podavanja matke v razdelitvi učne snovi, v dnevniku, tedniku in v nalogah — zakaj svet se podre, ako se to ne ujema natančno. Da bi pa učitelj poučeval enkrat brez dnevnika, tega hudodelstva si niti misliti ne morem. Nastal bi gotovo potres!

Da pišemo tednik, katalog itd., je prav in potrebno, da pa mora imeti v vsem vselej in povsod nadučitelj svoj nos, tega pa res ne razumem.

Ali nadučitelj kaj več zna, ali je edino on vesten — da vlada tako nezaupanje do ostalih učiteljev? — Ali ne zadostujejo za pregledovanje uradnih spisov okrajni nadzorniki in dež. šol. nadzornik?!

In pa, kdo naj prekontrolira vse pisane podatke o raznih potrebah in nepotrebnih zapisnikih — če so tudi res pristni?!

In pa, se li res pogubi vse šolstvo, ako se je učitelj pomotil ter je prepisal enkrat število zamud iz razrednice v katalog napačno? Naj li res nadučitelj štirikrat na leto kontroluje 5 do 15 razredov glede te stvari, pa naj sumira vse te rubrike, da najde pri 20—80 zamudah morda res pomoto 1—2 zamud, da more sedeti na sodni stol proti dotičnemu učitelju? To more samo kak nadzornik, nadučitelju pa, ki ima skrbeti poleg obilice nujnih uradnih poslov še na uspehe svojega razreda, res primanjkuje v to potrebnega časa!

Kaj pa naj rečemo še o spisnih izdelkih? Nadučitelj popravlja vse naloge svojega razreda, popravlja pa še tisoče in tisoče nalog vseh podrejenih mu razredov, pa išči v zvezkih, ali ni kak konj nepravilno popravljen ali pa ni kaka gos napačno sklanjana! Na tem obstoji ves uspeh ljudske šole — seveda!

Dolžnost nadučiteljeva je, da takega „nesposobnega“ učitelja takoj objavi na pristojno mesto; najboljšo, da nese še zvezek kot corpus delicti s seboj, da prepriča šolsko oblast o svoji vestnosti in o toženčevi nezmožnosti. S tem se lahko tudi iznebi neljube mu osebe.

Saj je pa tudi res! Učitelj pa se predrzne zmotiti se. Saj je vendar že čas, da postane vsakdo izmed nas nezmotljiv, osobito ko nimamo ob teh knežjih plačah na ničesar drugega misliti kakor na šolo! Ali ne?

Dokler pa ne postane učitelj nezmotljiv, toliko časa pa seveda glej nadučitelj, da se ne utihotapi zavratno v učiteljeve, oziroma učenceve oddelke kaka — malenkostna napaka.

Saj je vse prav! Naj tudi nadučitelj nadzira, naj gleda na uspehe svoje šole — ali gospodje pri zeleni mizi, ne zahtevajte od nadučitelja nič nečloveškega! In nečloveško je, da se zahteva od njih, da duševno predelajo vse delo vsega podrejenega učiteljstva!

Res ne vem, kako je bilo mogoče v onih minulih dneh, ko nisem imel nobenega nadučitelja, da bi mi bil silil s svojim nosom v moje uradne spise, v moje šolske izdelke in učno postopanje, pa da sem imel v kljub temu dobre uspehe, kakor so rekli razni nadzorniki! To je moralo biti v zvezi z nadnaravnimi močmi.

Poleg doslej navedenih dolžnosti pa naj nadučitelj pazi še na politiško delovanje in moralno življenje podrejenih učiteljev, da se ne zgodi kje javno pohujšanje. Vestno naj oskrbuje svojo pisarno, naj pazi na knjižnico, na zbirko učil in na inventar in na to in še ono.

Del in opravil je tedaj za nadučitelja ravno dovolj, da jih težko zmore, ako oskrbuje samo vodstvo svoje šole, ne da mu je treba poučevati še svoj razred. Zato so nadučiteljem ravno prav došle radovoljke, ki se nudijo vodstvom v brezplačno službovanje. Da, ko bi smele radovoljke tudi samostojno delati in misliti!

Toda radovoljka je radovoljka — človek minorum gentium kaj bi pa bilo, ko bi se tako mlado „žival“ pustilo samostojno misliti! Sicer se je učila tistega kakor mi, je študirala morda še vestnejše, bi bila morda sposobna, da vodi za mesečnih 50 K tudi samostojno kako enorazrednico — toda njeno brezplačno delo v nadučiteljevem razredu nič ne velja, saj bi se utegnil nadučitelj preveč spočiti!

Prav res ne vem, čemu izdajajo c. kr. učiteljska še zrelostna izpričevala! Ali bi ne kazalo, da se zrelostno izpričevalo zadrži do tistega dne, ko dobi abiturientka tudi že plačano službo?

Da — ali se vam ne zdi gospodje, ki imate procvit šole v rokah, da je radovoljkino delo polovico slabše, ako mora v navzočnosti nadučiteljevi vsako besedo dvakrat pretehtati, preden jo enkrat izgovori kakor pa, ko bi se tudi takemu idealnemu bitju pustilo nekaj nadzorovane svobode, da sme in more podati učencem to, kar jinarekuje gorko srce?!

Stokrat več je vredna beseda, podana otroku v ljubezni, kakor pa beseda, ki jo valjamo po ustih po vseh paragrafih, preden jo počasi izustimo.

Bes je, da se v zakonih zahteva, da je ob radovoljkinem delu navzoč tudi učitelj, toda ali ni ta zahteva abnormitete? Po čigavi zaslugi pa je prišla v zakonske določbe? Človek z zrelostnim izpričevalom imej vendar pravico, da sme poučevati brez jeroba! Ali ne uživajo isto svobodo celo ljudje brez vseh izpitov?

Tedaj oddiha za nadučitelja ne more in ne sme biti. On je odgovoren za vse in prav za vse!

Samo za nekaj ne — to je: za učiteljsko kolegialiteto! Spominjam se rad na one čase, ko je nadzornik še in še poudarjal, složnost in edinost med učiteljstvom!

LISTEK.

M. Pirc: Zgodovina starega veka za višje razrede srednjih šol.

Ljubljana 1909, str. 207, cena 2'60 K.

Najprej kot uvod nekaj zgodovinskih spominov. Profesor Janez Jesenko, znani pisatelj slovenskih zgodovinsko-zemljepisnih šolskih knjig, je leta 1879. ponudil „Slovenski Matici“ rokopis „Zgodovine starega veka za višjo gimnazijo“, toda „Slovenska Matica“ ga je odklonila — pregledala sta ga profesor Zupančič in kanonik Klun — češ, „Matica“ ne more dati knjige v natisk, ker ni še upanja, da bi zgodovina v slovenskem jeziku postala v srednjih šolah učna knjiga. Odbor „Slovenske Matic“ se pa ni zadovoljil s to zaslepljenostjo, ampak je bil še tako predrzen, da je svetoval Jesenku, naj ga „Matičin“ sklep ne odvrta, da ne bi pri-

pravljaj rokopisa naslednjih dveh vekov!*) Ni mi znano, ali je profesor Jesenko še kaj pisal v tem oziru ali ne; niti ne vem, kje je rokopis njegove zgodovine starega veka. Ali bi ne bilo dobro, da bi sedanji odbor „Slovenske Matic“ poiskal in pregledal ostalino Jesenkovo? Morebiti se kaj najde; tudi omenjeni rokopis, če je še kje, bi ne bil brez koristi.

Trideset let je preteklo od tega abderitstva, preden je izšla Pirčeva zgoraj omenjena učna knjiga v založbi „Društva slovenskih profesorjev“, ki ne zaostaja za novjšimi nemškimi učnimi knjigami.

Obširnejše se obravnava kulturna zgodovina, nego smo bili tega vajeni pri starejših knjigah. Razvrstitev tvarine je preglednejša nego drugod, kar olajšuje ponavljanje. Na drugi strani pa podaja ta knjiga po mojem mnenju še vedno preveč militaristične navlake, kar je seveda splošno v navadi. Kot nekak vzor učnih knjig mi blesti pred očmi ruski način, kakor ga predstavlja zgodovinar Karčev. Njegova

*) Letopis „Slovenske Matic“, Ljubljana, 1879, str. 234.

zgodovina n. pr. srednjega veka iz leta 1905. ima zaokrožena poglavja: razpadanje rimskega imperija in nastopanje germanskih narodov, nastop Arabcev in postajanje mohamedanskega sveta, monarhija Karla Velikega, fevdalizem, razcepljenje cerkva in nastopanje slovanskih narodov, križarske vojne, prehod iz srednjega veka v novo dobo, srednjeveška kultura (to poglavje obsega 27 strani). Edino na ta način dobi dijak celotno sliko, ki se mu ne izgubi v samih podrobnostih in ki mu ostane za vse življenje.

Pirčeva knjiga je od naučnega ministrstva potrjena in se začne — kakor upamo — uvajati na srednješolskih zavodih po Slovenskem.

Dr. Drag. Lončar.

Učitelji in prijatelji.

Spomini. Napisal Jan Saje, nadučitelj v p. v Šent Jerneju. (Konec.)

Rad sem prebiral „Učit. Tov.“ v Ratehah in željno pričakoval prihodnjega.

Jeseni sem prebil strogo izkušnjo pod kanonikom Jurijem Savaschniggom. Nadzoroval

nas je še živeči Fran Gerkman, da nismo kaj iz knjig prepisali.

Tretji dan je meni že povedal kanonik, da sem izkušnjo dobro napravil, kakor je v naglici pregledal in me vprašal, kam želim prestavljen biti. Ker sem se branil iti v Rateče, mi je bil vpričo dr. Fr. Močnika, c. kr. dež. nadzornika, objubil, da me čez eno leto prestavi, naj naredim zadnjo izkušnjo.

Dobil sem dekret za Predoslje pri Kranju, kjer je bila nova, lepa, šele ustanovljena šola. Bival sem tam deset let in vsako leto nekoliko pisal v „Učit. Tov.“ Več sem pisal v „Novice“ in „Danico“.

Poučeval sem šolske otroke tudi v sadje-reji in murboreji; navajal sem jih tudi, da so glogove beline in rumene hrošče zatirali. Dobil sem zato srebrno svetinjo od c. kr. kmetijske družbe, katere ud sem od l. 1868.; tudi večkrat sem dobil nagrade po 20 gld. in dvakrat Fr. Metelkovo ustanovo po 50 gld. zaradi uspešnega pouka v šoli.

V Dolu in Predosljih sem sezidal hlev za živino, da bodo nasledniki učitelji lahko imeli živino notri, če jo bodo hoteli.

In dandanes? Poudarja se še, da je treba sporazumnost in napram veroučiteljem; složnost med učiteljskim kolegaliteto tovariša napram tovarišu pa se jim ne zdi potrebno poudarjati.

Nadučitelj naj bodo le nekaki valpeti, ki naj brezobzirno dvigajo svoj bič po podrejenem učiteljsstvu, ki naj bičajo vsako malenkost, in naj bo manjša od komarja!

Iz tega pa se ne rodi edinstvo, ne bo zaupnosti, pa bodo trpeli pod tem tudi uspehi! Nezaupnost in srd nista še nikdar rodila dobrih sadov!

Zato pa: Nadučitelj naj se ne preoblaga s poslom, naj se ne zahteva od njega odgovornosti, ki gre vsakemu pozameznemu članu našega stanu in katero kritikovati gre v prvi vrsti le nadzornikom! Nadučitelj naj bo svojemu učiteljsstvu več oče kot pa tiran.

Stran s takim abderitstvom in pikolovstvom, kakršno duši dandanes vsako svobodo! Stran pa tudi z abderiti in pikolovci, ki so šolstvu v kvar in sramoto!

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodonosno naložim, v pomoč la sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.

registрована zadruga s omejenim jamstvom.

Promet do konca decembra K 253.561'95.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2.2.—1/2.3. popoldne in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

Delitev štajerskega deželnega šolskega sveta.

Na Štajerskem so danes take razmere, da so za slovensko šolstvo naravnost pogubne, Enakopravnost, ki jo jamči vsem narodom člen XIX. državnega osnovnega zakona, je na Štajerskem čisto neznan pojem.

Deželni poslanec dr. K u k o v e c je v štajerskem deželnem zboru stavil predlog, naj se izvrši delitev deželnega šolskega sveta. Ta predlog moramo s stališča narodne enakopravnosti najiskreneje pozdravljati. Ta delitev bi bila vsaj majhen del nadomestila za tlačene pravice štajerskega šolstva. Treba je z vsemi silami delati za uresničenje dr. Kukovčevega predloga, zakaj dokler ni v Avstriji izvedena narodna avtonomija, toliko časa ni štajerskemu slovenskemu šolstvu druge rešitve.

Dr. Kukovec je dejal v deželnem zboru štajerskem, da so nastale pri dež. šol. svetu razmere tako neznesne, da je postala neodložljiva točka našega narodnega programa zahteva, naj se ustanovi za slovensko šolstvo poseben oddelek dež. šol. sveta. Avtonomija v našem šolstvu, je poudarjal govornik, je danes zahteva, ki se ji ne odrečemo nikdar, četudi se to s politiko deželnozbornske večine seveda ne strinja. Moč razmer se pa izkaže silnejša nego krivična šolska politika, ki je danes tudi pri šolskih oblastih merodajna.

Nadalje je govoril doslovno: Zloglasni zakon o skupnih zastopih je spravljal na Spodnjem Štajerskem polovico po večini slovenskih okrajev v roke nemških okrajnih zastopov in obenem naše šolstvo tamkaj v roke nemških nacionalnih okrajnih šolskih svetov, ki delujejo po navodilih nemškega narodnega sveta pod zaščito dež. šol. sveta. Kjer je večina okrajnega šolskega sveta slovenska, tam ni razpisa učiteljskih služb. Če treba na mesto Slovenca postaviti Nemca, se stori službenim potom. Drugače je tam, kjer so nemške večine, v ptujskem, slovenjebistriškem ali celo v mariborskem okraju. Tu je za deželni šolski svet merodajen le terno-predlog okrajnega šolskega sveta. To načelo se tu ne sme kršiti, ker bi se drugače Slovincem ne zgodilo dovolj krivic. In kako se tu postopa! Znani so mi slučajji, ki z njim lahko postržem, če hočete, kjer je moral učitelj oddati pismen reverz, da bo deloval v nemškonacionalnem duhu, da je dobil, akoravno je bil prej pri slovenski stranki, nadučiteljsko mesto. Kakor na Hrvaškem ne dobijo železniških postaj, če okraj ne voli v smislu madjarske vlade, tako bo na Sp. Štajerskem obveljalo kmalu načelo, da značajen in pošten Slovenec ne bo mogel nikjer več postati nadučitelj. Sramotno je za šolske oblasti, kako korupejijo uvajajo v učiteljsvo. Boljša mesta dobijo le odpadniki, ki dobivajo naravnost pozive, naj se potegujejo za to ali ono mesto, dočim najsposobnejše slovenske moči sploh na vrsto ne pridejo. Ko je učiteljsvo neke šole, ki ne šteje niti enega nemškega učenca, nekoč prosilo nekega nemškega poslanca zaslonbe, da pride šola v boljši plačilni razred, so utemeljili svojo prošnjo izrečno, češ, saj se priznavamo k vašim političnim načelom. Kar se pripravlja zadnje tedne v mariborskem okraju, je nečuvno. Za Lembah, domovinsko občino slov. dež. odbornika Robiča, ki je slovenska, so se pozvali prositi celo učitelji nemških zasebnih šol in je okrajni šolski svet sestavil strogo nemški terno-predlog. Tega baje dež. šolski svet ne more prezreti! Seveda, ker gre za oropanje slovenske posesti!

Ravno isto se pripravljajo na slovenski šoli v Krčovini Leitersbergu, kjer gre slovenski učitelj v pokoj! In s takim šolskim nadzorstvom naj smo Slovenci zadovoljni?! Deželni šolski svet je pokazal, kako izpolnjuje šolsko nadzorstvo, najlepše v zadevi celjske okoliške šole in meščanskih šol, kar je še v splošnem spominu. Pa tudi sicer naš dež. šolski svet ni v zadregi za pristna nova načela, če treba nas udariti. V rokah imam dokaze, da se je zadnji čas izdal od dež. šol. sveta tajen ukaz, da se imajo pri nastavljanju učiteljev in učiteljic upoštevati v prvi vrsti absolventi in absolventinje domačih učiteljskih! To izgleda za prvi hip jako skrbno za Štajerce, v resnici je pa to udarec zoper Slovence, in sicer zoper na Štajerskem pristojne učitelje in učiteljice, ki so študirali v Ljubljani ali v Celovcu ali v Gorici. Deželno žensko učiteljsko v Mariboru je dobilo šele pred kratkim pravico javnosti. Ni čudež, če so razni slovenski starši dali svoje hčere Štajerke rajši na boljše zavode na državna učiteljska v Ljubljano ali v Celovec ali v Gorico! Toda kaj to štajerski deželni šolski svet brigal! Zdal učitelji in učiteljice, ki so na državnih zavodih z odliko študirale, ne dobijo več v domači deželi služb, ker so Slovenci, pač pa Ko-

roške Nemke, če so v Mariboru študirale! In pred tako šolsko nadzorno oblastjo najimamo rešpekt!

Da, naš deželni šolski svet se ne obojavlja tudi javno barvo priznati kot orožje nemške stranke! Lani ob otvoritvi učiteljskega v Gradcu je deželni šolski nadzornik Tumliř glasom časniških poročil javno izgovoril besede: „Nemški učitelj ima dolžnost nesti nemško kulturo in nemško samozavest tudi med narod!“ („Samoobsebi umevno! Seveda!“ klici nemških nacionalcev.) Dobro, tudi jaz pravim, da je to v redu, če je štajerski deželni šolski svet ustvarjen le kot šolska oblast za nemško ljudstvo. Toda, ali hočete, gospoda, ostati dosledni? Če ste dosledni, morate mi pritrditi, če pravim, tudi mi Slovenci moramo dobiti šolsko nadzorno oblast, ki ostane na stališču: „Učitelja slovenske dece dolžnost in pravica je, da zanesemo slovensko kulturo in slovensko samozavest med slovensko ljudstvo.“ In če me vprašate, kaj hočem, sem vam s temi besedami že vse povedal. Mi zahtevamo samoupravo na polju slovenskega šolstva in v ta namen moramo dobiti poseben oddelek dež. šol. sveta za slovensko šolstvo kakor imajo na Češkem nemški in češki oddelek dež. šol. sveta. Kar je Nemcem tam prav, ne more biti krivično pri nas. Vem, da mi v srečju pritrjujete, vem pa tudi, da odklanjate moj predlog, ker se bojite biti pravični. Slovencev pa to ne moti. Stavili bomo zahtevo po samoupravi v šolstvu, dokler ne zmagamo.

* * *

Želja vsega slovenskega učiteljsva je, da bi se o tem vprašanju zedinili vsi štajerski slovenski poslanci ter delali z vso energijo, da se uresniči stavljeni predlog!

Literarna zgodovina narodnega gospodarstva.

Izbrani eseji.

Spisal F. L. Tuma.

Uvod.

Delitev dela je krasno prodrila s svojimi čudovitimi učinki v vse panoge človeškega življenja. Pod njenim vtiskom ni dobilo samo delo mišice popolnoma drugačne oblike in posledice za splošno človečanstvo, ampak tudi znanost se je razvila na način in obseg, kakor ga ni prej nihče pričakoval, težko komaj slutiti.

Ta silovita prikazen delitve dela, ki peča danes ravno tako nacionalne ekonomije kakor sociologe, je gotovo započela že zgodaj v dobi človeškega gospodarstva, ali svoje prave učinke je pokazala in rodila stoprav v novejšem času, zadnjih sto let. Glavno zaslugo na tem moramo pripisovati uporabi strojev, ki so preustrojili delo in produkt človeških rok v mehanično, mašinsko in osvobodili s tem takorekoč gospodarstvo onega omejenega elementa, ki ga predstavlja v umetni produkciji človek v nasprotju z neizčrpno silo nature.

Leta 1871. sem se 4. oktobra preselil v Šent Jernej. Tukaj je bila enorazredna ljudska šola s šest do osemsto otroki s ponavljalno šolo. Kako prijetno je na taki šoli, bi lahko popisal celo knjigo.

Dopisoval sem tudi iz Šent Jerneja večkrat „Učit. Tov.“ in o učiteljskih konferencah sem sporočal, tako, da sem bil nekako vedno v zvezi z „Učit. Tov.“

Razni gg. uredniki so mi dopisovali, naj pišem za „Tovariša“ kaj koristnega itd. Tukaj v Šent Jerneju je bilo jako težavno za učitelja, ker je bila na razpolago le stara majhna šolska soba za tako ogromno število otrok. Premišljeval sem vedno kakor Ribničan, kako bi šolo razširil.

Imeli smo dež. šol. nadzornika Pirkerja, ki je nas Slovence pisano gledal, ravno tako c. kr. okrajni glavar Schönwetter, ki je meni rekel v pisarni, če bi bil na njih strani, bi me na rokah nosili, da sem „ein vorzüglicher Elementar-Lehrer“; ker sem pa tako s Slovinci, me je pa pritisikal in črnil, da me niso v I. plačilni razred postavili pri statusu; ampak na prvo mesto v II. plačilnem razredu, da je potem moral vsak čez mene skakati v

I. plačilni razred. To je krivica, da se Bogu usmili.

Razširil sem enorazrednico v dvorazrednico. Prišel je bil sem za drugega učitelja Valentin Burnik, sedaj nadučitelj v Metliki. Takoj drugo leto sem pomagal šolo razširiti v tri-razredno. Bili smo dolgo časa le trije učitelji v stari šoli, ko sem jaz svoje stanovanje odstopil in sebi lepo enonadstropno hišo sezidal za stanovanje.

Leta 1890. je bila pa že tukaj štirirazredna ljudska šola. Nisem še miroval; prosil sem še za eno paralelko, pozneje še za drugo; in v fari smo šele ustanovili pod glavarstvom Rudolfovem dvorazredno šolo v Orehovici, vse to sem moral izvrševati sam in mnogo dopisovati. Takoj prva leta sem mislil, kako bi se dalo dognati, da bi zidali novo šolo. Nabirati smo začeli po 10 krajcarjev na direktne davke, in večkrat se je hotelo ustaviti, pa smo spet zvišali na 15 kr. itd.

Da je bilo treba pohlevno ravnati pri sejah krajnega šolskega sveta, da so mi pritrdili, si lahko vsak misli. Šlo je le naprej, četudi počasi. Nabrali smo bili že čez štiri-desettisoč kron, pa sem o priliki izprožil misel,

da bi svet za novo stavbo šole ogledali, ko je bil prišel ravno nadzorovat okr. šol. nadzornik Šest. Ogledali smo prostor in se nekako provizorično pogodili ter je bil kmalu ogled. Potem so pogodbo potrdili ter tudi začeli voziti material za šolo. Prvo opeko z voza sem jaz položil na svet. Takoj smo oddali stavbo mojstru Skynetiu, ki je sezidal krasno šolsko stavbo za 4 razrede in dve paralelki.

Usoda je hotela, da sem imel že 40 definitivnih šolskih let, v službi pa 48 let. O priliki nadzoroovanja, ko sta bila še dva razreda nastanjena v moji hiši, je rekel c. kr. šol. nadzornik Maier, da se je meni krivica zgodila pri plačih, da ne smem še iz službe izstopiti, bo on se zame zavzel. Ko smo imeli pa v Krškem konferenco — za mene zadnje — mi reče: „Le prosite za penzijo, saj imate def. 40 let in dobite tako vso plačo.“

Nisem hotel še prositi, misleč, da bom v novi šoli, ki se je drugo leto popolnoma dovršila, vsaj še nekaj časa poučeval, mi pa piše g. nadzornik, naj le takoj vložim prošnjo, kar sem precej storil. In čez 5 ali 6 dni so že v Ljubljani potrdili, in tako sem bil upokojen, ne da bi mi bili dali polno plačo ali

Naše roke omagajo po nekaj urah in nato iščemo v počitku novih sil, stroji delajo neprestano noč in dan, ako hočemo, in kar je posebno važno: producirajo enakomerno. Razvoj prometa, ki zremo danes nanj s tolikim stremljenjem, je odtrgal nadalje proizvajanje še od časa in kraja.

Harmonične celote svojega časa, kakor so jih predstavljali, recimo, možje kot Leonardo da Vinci na pričetku šestnajstega ali Goethe celo na pričetku devetnajstega stoletja, se nam zde danes popolnoma nemogoče. Gotovo odseva lahko doba z vsemi svojimi refleksi v posebno velikem duhu še danes — ali ta odsev je v resnici samo refleks, silhueta in nikakor ne pomenja obvladanja stvarine.

Tako se nam je porodila iz teh razmer beseda specialist, ki nikakor ne pomenja človeka, ki se peča le s kemijo in ne razume o astronomiji ali jezikoslovju ničesar; ki je velik matematik, a ne ve, če leži Bombaj na desni ali levi strani Indije. Izraz se ne omejuje na eno panogo človeške znanosti in vede, ampak nam diferencira celo poslednjo na neizmerno mnogo vej in kdor obvlada znanstveno vsaj en tak majhen delokrog, si pridobi s tem priznanje specialista.

Posebno pri medicini, ki je vsekakor hočejo imenovati nekateri le znanost navidez, nam pade diferenciranje stroke v gorenjem smislu posebno v oči. Imamo slovite kirurge, psihiatre, specialiste za notranje, očesne, ušesne... in kakor se že imenujejo vse različne bolezni človeka.

Enak pojav se je dogodil na polju narodno-gospodarske vede tekem minule generacije. Najprej se je odtrgala ta panoga človeške znanosti od drugih, tako da ji slednje izprva niti imena in časti nove znanosti niso dovolile, nato je pasirala dobo, ko so jo res posamezniki po tvarini popolnoma obvladali — v kolikor moremo tak izraz rabiti — danes je razpadla tista mogočna stavba v stotero posameznih častljivih hiš in kjer je molel nekoč ponosno visok stolp v zrak in kljuboval vsem svojim protivnikom, tako zunanjim kakor notranjim, se je razprostrlo sedaj celo mesto in vsak dan sprejmejo prizidana predmestja v njegov okvir.

Kakor se je takega lepega razvoja veselili, ker pomenja velik korak naprej, vendar ima tudi svojo stran, ki ni za vsakogar razveseljiva. Čim večje je namreč mesto, tem lažje se je v njem izgubiti, in hitimo kamor hočemo, nikjer ni tako visoko, da bi pregledali celo naselbino hkratu. Okolo hišne številke, kjer smo se porodili, ali kamor smo se naselili, poznamo morda vsako še tako skrivno sotesko; največ, kar si osvojimo v ostalem, je splošni vtisk, pojem, časih samo domišljija.

Za svojo trditve vidimo konkretizovano pri najduhovitejem nemškem teoretiku v generaciji, ki se pravkar bliža svojemu zaklonu.

V sredi osemdesetih let minulega stoletja je pričel izdajati svoj široko zasnovani sistem nacionalne ekonomije, kakor so radi nazivali učenjaki sintezo in popolno podajo te znanosti. Na pragu novega stoletja je izdal tretji, nad tisoč strani broječi zvezek, a z ozirom na nadaljevanje in sklepno delo svojemu sistemu pripominja v predgovoru z „bolestno resignacijo: „Es ist der Zweifel, ob es überhaupt noch zeitgemäß ist, im Einzelunternehmen derartige Werke zu vollbringen“.

kako drugo odlikovanje, ker sem edini učitelj na Kranjskem, ki se je pod njegovim vodstvom enorazredna šola v Šent Jerneju razširila v 4 razredno z dvema paralelkama in dvorazredna v Orehovici šentjernejske župnije. Sezidal sem lepo novo šolo že tudi na Planini (Stockendorf). Tako se godi učiteljem!

Veliko mi sili v pero, pa rajši zamolčim. Ko je bil prišel dež. predsednik Andrej Winkler k meni v šolo, in sem otroke izpraševal, je glasno pravil, kako je zadovoljen! Ko so pa drugi prišli na to mesto (Hein) so pa nas Slovence zatirali.

Ne vem, kaj bi se pregrešil, ker so nadzorniki bili vedno z uspehom zadovoljni; pa menda niso drugače poročali višji gosposki, da je z nami v krškem okraju tako kruto postopala in nas jako občutno kaznovala.

Naj končam in sporočim, da me jako veseli, ko „Učit. Tov.“ tako veličastno obhaja 50 letnico. Želim mu, naj še 100 let in tako dalje vedno koristno deluje. Živio!